

Тема 3.

Тригонометричні рівняння й нерівності

Урок 6. Урок–практикум. Розв’язування рівнянь виду $A \sin(kx + b) = a$

РОБОЧИЙ АРКУШ

(моє ім’я)

I. Очікувані результати навчальних досягнень

На уроці ви навчитеся:

- 1) розв’язувати рівняння виду $A \sin(kx + b) = a$;
- 2) виконувати вибірку коренів рівняння на заданому проміжку;
- 3) використовувати набуті знання для розв’язування практичних задач.

II. Повторення

1. Розв’яжіть рівняння $\sin 2x = 1$.
2. Розв’яжіть рівняння $\sin\left(x - \frac{\pi}{3}\right) + 1 = 0$.
3. Розв’яжіть рівняння $\sin \frac{x}{3} \cdot \cos \frac{\pi}{5} - \cos \frac{x}{3} \cdot \sin \frac{\pi}{5} = \frac{\sqrt{2}}{2}$.
4. Розв’яжіть рівняння $\sin x \cos x = \frac{1}{4}$.
5. Обчисліть $\arcsin\left(\sin\left(-\frac{\pi}{5}\right)\right)$.

III. Розв’язування рівнянь виду $A \sin(kx + b) = a$

Наведемо алгоритм розв’язування рівняння виду $A \sin(kx + b) = a$.

- 1) Якщо $A = 0$ і $a = 0$, то будь-яке число є коренем даного рівняння.
Якщо $A = 0$ і $a \neq 0$, то рівняння коренів не має.

Якщо $A \neq 0$, то поділимо обидві частини даного рівняння на A , отримаємо рівняння $\sin(kx + b) = \frac{a}{A}$.

2) Якщо $k < 0$, то потрібно скористатися непарністю функції $y = \sin x$ і змінити знаки біля k і b на протилежні, тобто перейти до рівняння $\sin(-kx - b) = -\frac{a}{A}$.

3) Якщо $\left| \frac{a}{A} \right| > 1$, то рівняння коренів не має.

4) Якщо $\left| \frac{a}{A} \right| \leq 1$, то знаходимо значення виразу $kx + b$:

- якщо $\frac{a}{A}$ дорівнює 0, 1 чи -1 , то застосовуємо формули для особливих випадків;
- в інших випадках використовуємо загальну формулу, тобто

$$kx + b = (-1)^k \arcsin\left(\frac{a}{A}\right) + \pi k, \quad k \in \mathbb{Z}.$$

5) Розв'язуємо останнє рівняння як лінійне відносно x , попередньо обчисливши арксинус, якщо він табличний.

Приклад 1. Розв'яжіть рівняння $2\sin\left(\frac{5\pi}{6} - 2x\right) + 1 = \cos\frac{\pi}{2}$.

Розв'язання. $2\sin\left(\frac{5\pi}{6} - 2x\right) + 1 = 0, \quad \sin\left(\frac{5\pi}{6} - 2x\right) = -\frac{1}{2}$

Скористаємось тим, що функція $y = \sin x$ є непарною і перепишемо рівняння:

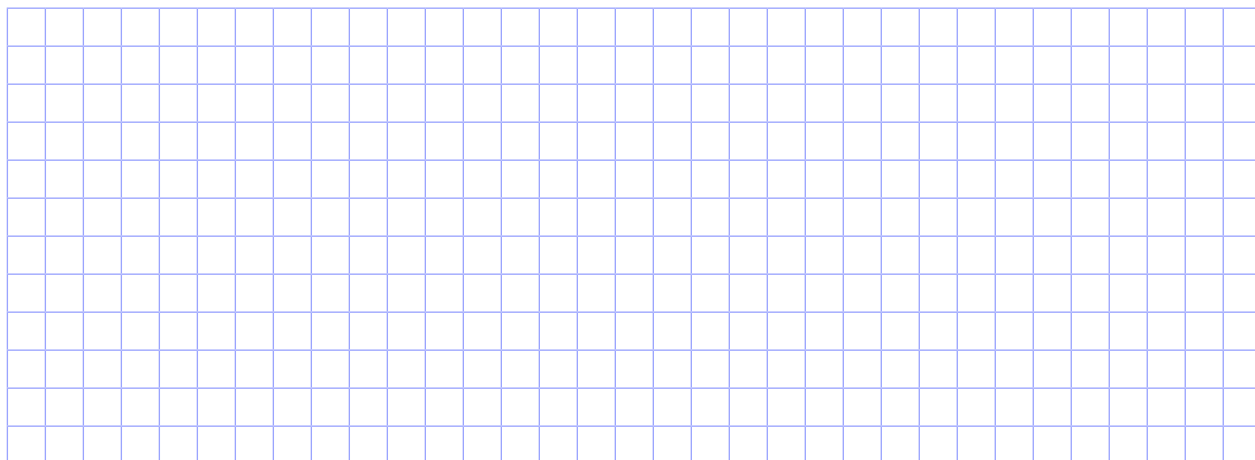
$$\sin\left(2x - \frac{5\pi}{6}\right) = \frac{1}{2}, \quad 2x - \frac{5\pi}{6} = (-1)^k \arcsin\frac{1}{2} + \pi k, \quad k \in \mathbb{Z},$$

$$2x - \frac{5\pi}{6} = (-1)^k \frac{\pi}{6} + \pi k, \quad k \in \mathbb{Z}, \quad 2x = (-1)^k \frac{\pi}{6} + \frac{5\pi}{6} + \pi k, \quad k \in \mathbb{Z},$$

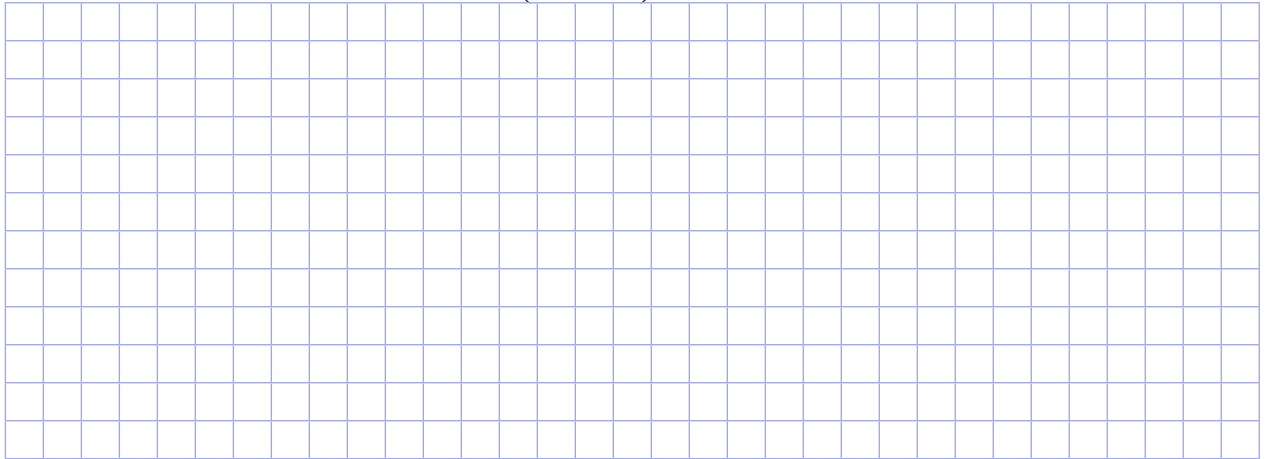
$$x = (-1)^k \frac{\pi}{12} + \frac{5\pi}{12} + \frac{\pi k}{2}, \quad k \in \mathbb{Z}.$$

Відповідь. $(-1)^k \frac{\pi}{12} + \frac{5\pi}{12} + \frac{\pi k}{2}, \quad k \in \mathbb{Z}.$

Приклад 2. Розв'яжіть рівняння $2\left(\sin x \cos\left(x + \frac{\pi}{3}\right) + \cos x \sin\left(x + \frac{\pi}{3}\right)\right) = \sqrt{2}$.

Приклад 3. Розв'яжіть рівняння $3 \sin\left(\frac{2\pi}{3} - 6x\right) = 1$.

IV. Вибірка коренів рівняння на заданому проміжку

При вибірці коренів тригонометричного рівняння, що належать певному проміжку існує три основні принципи розв'язання.

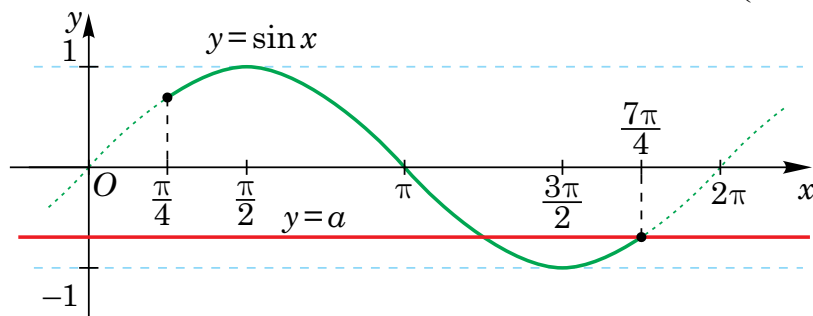
1) Розв'язати рівняння і позначити його розв'язки на одиничному колі. Також позначити на одиничному колі заданий проміжок. Виписати корені рівняння, що задовольняють цьому проміжку.

2) Розв'язати рівняння і позначити його розв'язки на графіку. Також позначити на цьому графіку заданий проміжок. Виписати корені рівняння, що задовольняють цьому проміжку.

3) Розв'язати рівняння і скласти систему нерівностей відносно цілого параметра так, щоб отримані корені належали заданому проміжку. Знайти усі значення цілого параметра, що задовольняють системі нерівностей. Підставити ці значення у загальну формулу коренів рівняння.

Приклад 4. Визначте кількість коренів рівняння $\sin x = a$ на проміжку $\left[\frac{\pi}{4}; \frac{7\pi}{4}\right]$ залежно від значень параметра a .

Розв'язання. Побудуємо графік функції $y = \sin x$ на проміжку $\left[\frac{\pi}{4}; \frac{7\pi}{4}\right]$ (див. рисунок).

Кількість коренів даного рівняння визначається кількістю точок перетину прямої $y = a$ із графіком функції $y = \sin x$ на проміжку $\left[\frac{\pi}{4}; \frac{7\pi}{4}\right]$.

Звернемо увагу, що точка $\left(\frac{\pi}{4}; \frac{\sqrt{2}}{2}\right)$ не належить виділеній кривій, а точка

$\left(\frac{7\pi}{4}; -\frac{\sqrt{2}}{2}\right)$ — належить.

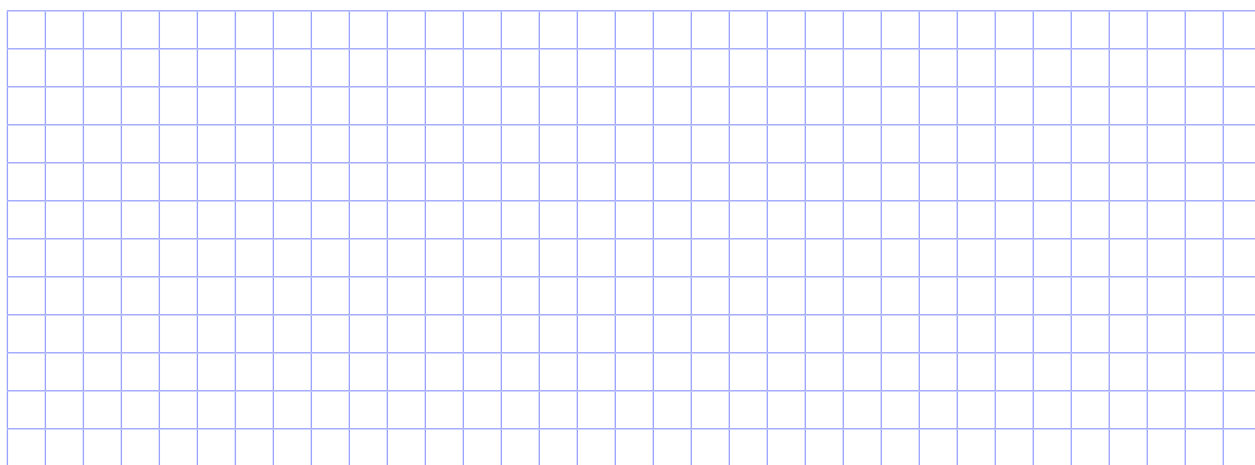
За допомогою рисунка можна зробити висновки:

- якщо $a < -1$ або $a > 1$, то рівняння коренів не має;
- якщо $a = -1$ або $a = 1$ або $-\frac{\sqrt{2}}{2} < a \leq \frac{\sqrt{2}}{2}$, то рівняння має 1 корінь;
- якщо $-1 < a \leq -\frac{\sqrt{2}}{2}$ або $\frac{\sqrt{2}}{2} < a < 1$, то рівняння має 2 корені.

Відповідь. Якщо $a < -1$ або $a > 1$, то рівняння коренів не має. Якщо $a = -1$ або $a = 1$ або $-\frac{\sqrt{2}}{2} < a \leq \frac{\sqrt{2}}{2}$, то рівняння має 1 корінь. Якщо $-1 < a \leq -\frac{\sqrt{2}}{2}$ або $\frac{\sqrt{2}}{2} < a < 1$, то рівняння має 2 корені.

Приклад 5. Знайдіть усі корені рівняння $\sin\left(x - \frac{\pi}{3}\right) = \frac{1}{2}$, які задовольняють нерівність

$$-\pi \leq x < \frac{3\pi}{2}.$$

V. Розв'язування практичної задачі

Як я вирішую певну проблему?

Задача 1. Температура повітря у теплиці впродовж доби змінюється за законом

$$T(t) = 6 \sin\left(\frac{\pi}{12}(t-3)\right) + 20, \text{ де температура } T \text{ вимірюється в градусах Цельсія, час}$$

t вимірюється в годинах ($0 \leq t \leq 24$). Знайдіть моменти часу, в межах доби, коли температура дорівнює 25°C .

Задача 2. Олімпіадна задача. Розв'яжіть рівняння $x^2 + 6x \cdot \sin(xy) + 9 = 0$.

VI. Тренувальні вправи. Три рівні складності: А, В, С

Рівень А

1. Розв'яжіть рівняння:

1) $\sin\left(-\frac{x}{4}\right) = \frac{\sqrt{2}}{2}$;   2) $\sin\frac{x}{3} = \frac{\sqrt{2}}{2}$;   3) $\sin\left(-\frac{x}{3}\right) = -\frac{1}{\sqrt{2}}$;   4) $\sin\frac{x}{5} = 1$.

2. Розв'яжіть рівняння на указаному проміжку:

1) $\sin 3x = \frac{\sqrt{2}}{2}$, $0^\circ < x < 180^\circ$;   2) $\sin 5x = -\frac{1}{2}$, $90^\circ < x < 180^\circ$.

3. Розв'яжіть рівняння:

1) $2\sin\left(3x + \frac{\pi}{4}\right) = 1$;   2) $\sin\left(2x - \frac{\pi}{3}\right) = \frac{1}{2}$;   3) $3\sin(x + \pi) = -\frac{3}{2}$;   4) $\frac{1}{2}\sin 4x = 0$.

4. Розв'яжіть рівняння:

1) $5\sin\left(5x - \frac{\pi}{6}\right) = \frac{5}{2}$;   2) $\sin\left(x - \frac{\pi}{2}\right) = -1$;   3) $4\sin(2x + \pi) = -2$;   4) $2\sin\left(6x - \frac{\pi}{3}\right) = 1$.

5. Розв'яжіть рівняння:

1) $\sin(2x - 3) = \frac{1}{3}$;   2) $\sin(1 - 3x) = \frac{\pi}{2}$;   3) $\sin(5x + 1) = \frac{\pi}{3}$;   4) $\sin(4x - 5) = -\frac{\sqrt{2}}{5}$.

6. Чи має зміст вираз:

1) $\arcsin\sqrt{2}$;   2) $\arcsin(-\pi)$;   3) $\arcsin\left(\frac{a^2+1}{a^2}\right)$?

Рівень В

1. Розв'яжіть рівняння $\sin\left(\frac{\pi}{3} - 2x\right) = \frac{1}{2}$ і вкажіть:

- 1) найменший додатний корінь;
- 2) корені, які належать проміжку $\left[-\frac{\pi}{2}; \frac{3\pi}{2}\right]$;
- 3) найбільший від'ємний корінь;
- 4) корені, які належать проміжку $\left(-\pi; \frac{\pi}{2}\right)$.

2. Знайдіть область визначення функції:

1) $y = \frac{1}{\sin 5x}$;   2) $y = \frac{3}{\sin x - 1}$;   3) $y = \frac{2,7}{\sin x - 3}$;   4) $y = \frac{7x}{\sin x - 0,7}$.

3. Розв'яжіть рівняння на указаному проміжку:

1) $\sin\left(\frac{\pi}{3}(x-1)\right) = 1$, $0 < x < 9$;   2) $\sin\left(\frac{\pi}{2}(x-3)\right) = 1$, $3 < x < 9$.

4. Розв'яжіть рівняння на указаному проміжку:

1) $\sqrt{3} + 2\sin\frac{\pi x}{9} = 0$, $8 < x < 20$;   2) $1 + 2\sin\frac{\pi x}{3} = 0$, $2 < x < 4$;
3) $1 + 2\sin\frac{\pi x}{15} = 0$, $5 < x < 20$;   4) $1 + \sqrt{2}\sin\frac{\pi x}{8} = 0$, $3 < x < 10$.

- 5.** При яких значеннях параметра a рівняння $\sin\left(\frac{\pi}{3} - x\right) = a^2 + 1$ має розв'язки?
- 6.** Знайдіть усі корені рівняння $\sin 4x = \frac{\sqrt{3}}{2}$, які належать проміжку $\left[-\frac{\pi}{2}; \pi\right]$.
- 7.** Розв'яжіть рівняння:
- 1) $6\sin\left(\frac{9}{4}x - \frac{5\pi}{12}\right) = 3$;   2) $7\sin\left(-\frac{5}{6}x + \frac{\pi}{7}\right) = -\frac{7}{2}$;
- 3) $3\sin\left(\frac{11}{3}x - \frac{2\pi}{5}\right) = 1$;   4) $2\sin\left(-\frac{4}{3}x + \frac{3\pi}{10}\right) = -1$.
- 8.** Розв'яжіть рівняння:
- 1) $\sin(\cos x) = \frac{1}{2}$;   2) $\sin(\sin x) = \frac{\sqrt{3}}{2}$.
- 9.** При яких значеннях параметра a має корені рівняння $(a^2 - 9)\sin x = a - 3$?
- 10.** Розв'яжіть рівняння $\sin x^2 = \frac{1}{2}$.
- 11.** Розв'яжіть рівняння $2\sin^2\left(2x - \frac{\pi}{3}\right) = 1$.
- 12.** Знайдіть найменший додатний корінь рівняння $\sin\left(x - \frac{3\pi}{4}\right) = \frac{\sqrt{2}}{2}$.

Рівень С

- 1.** Розв'яжіть рівняння:
- 1) $\sin x^2 = \frac{\pi}{2}$;   2) $\sin \frac{3\pi}{x^2} = -\frac{1}{2}$.
- 2.** Розв'яжіть рівняння $\sin \frac{2\pi x}{1+x^2} = 0$.
- 3.** Розв'яжіть рівняння:
- 1) $\sin \pi\sqrt{x} = -\frac{\sqrt{3}}{2}$;   2) $\sin \frac{3\pi}{\sqrt{x}} = -\frac{\sqrt{3}}{2}$.
- 4.** Розв'яжіть рівняння:
- 1) $\sin(2\pi \cos x) = 1$;   2) $\cos(2\pi \sin x) = 1$.
- 5.** Розв'яжіть рівняння $\left|\sin\left(\left|x\right| + \frac{\pi}{4}\right)\right| = \frac{1}{2}$.
- 6.** Визначте кількість коренів рівняння $\sin x = a$ на проміжку $\left[-\frac{\pi}{3}; 2\pi\right]$ залежно від значень параметра a .
- 7.** *Творче завдання.* Запрограмуйте алгоритм розв'язування рівняння виду $A \sin(kx + b) = a$.

Рефлексія

1.	Я вмію розв'язувати рівняння виду $A \sin(kx + b) = a$.		
	Так	Ще треба потренуватися	Ні
2.	Я знаю, як виконувати вибірку коренів рівняння на заданому проміжку.		
	Так	Ще треба потренуватися	Ні
3.	Я розумію, як використовувати вивчену тему для розв'язування задач практичного змісту.		
	Так	Ще треба потренуватися	Ні
4.	Я можу пояснити розв'язування рівнянь виду $A \sin(kx + b) = a$ однокласнику/одно-класниці.		
	Так	Ще треба потренуватися	Ні

Можливі теми проєктів

1. Застосування рівняння $A \sin(kx + b) = a$ при моделюванні коливальних процесів.
2. Графічна інтерпретація розв'язання рівняння $A \sin(kx + b) = a$ за допомогою Geogebra та Desmos.
3. Дослідження залежності коренів рівняння $A \sin(kx + b) = a$ на заданому проміжку від коефіцієнтів A , a , k , b .
4. Тригонометричні рівняння в комп'ютерній анімації.
5. Вивчення коливання маятника за допомогою рівняння $A \sin(kx + b) = a$.

